

OSONA
DESAPAREGUDA

OSONA

DESAPAREGUDA

Cristina Masramon Martín

 efaDós®

OSONA DESAPAREGUDA

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer 2023

© dels textos: Cristina Masramon Martín

© del pròleg: Josep Costa (Costa Llibreter)

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original i disseny:

Editorial Efadós

Assessorament lingüístic:

Jordi Barrera Arboix

Amb el suport:

Fotografia de portada:

Borràs / AFCEC

Fotografia de la portadella:

Autoria desconeguda / Col·lecció Costa Llibreter

Acrònims:

ACOS (Arxiu Comarcal d'Osona)

AFT (Arxiu fotogràfic de Taradell)

AFCEC (Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya)

AMVI (Arxiu Municipal de Vic)

AMHRT (Arxiu de la Memòria Històrica de Roda de Ter)

AV BORGONYÀ (Associació de Veïns de Borgonyà)

ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)

ISBN 978-84-19239-87-7

DL B-1957-2023

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

La imatge, comunicadora extraordinària de la història

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Osona, terra de contrastos

Pàg. 12

OSONA, CAPITAL DE LA NATURA

Terra de masies, boscos i zones rurals

Pàg. 171

FESTES AMB PERSONALITAT PRÒPIA

Festes populars i celebracions solemnes

Pàg. 298

UNA COMARCA AUTÈNTICA I REAL

Ciutats, viles, pobles i nuclis rurals

Pàg. 344

ESPERIT ESPORTIU

Rivalitats i complicitats en diferents modalitats

Pàg. 374

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

LA IMATGE, COMUNICADORA EXTRAORDINÀRIA DE LA HISTÒRIA

Josep Costa, llibreter de vell

En l'edició de cada llibre intervenen molts elements. Un d'aquests elements, imprescindible per donar a conèixer els detalls de la història, és la imatge. Cada imatge i cada fotografia et posiciona per veure la realitat històrica que representa. A vegades, aquestes imatges són tan plenes de detalls que ni el mateix fotògraf n'és conscient. Al mateix escriptor que descriu la imatge també se li escapa algun detall o, simplement, es pot mirar la imatge de manera diferent que un altre espectador. Cada imatge per si mateixa és una comunicadora extraordinària que parla d'infinat de

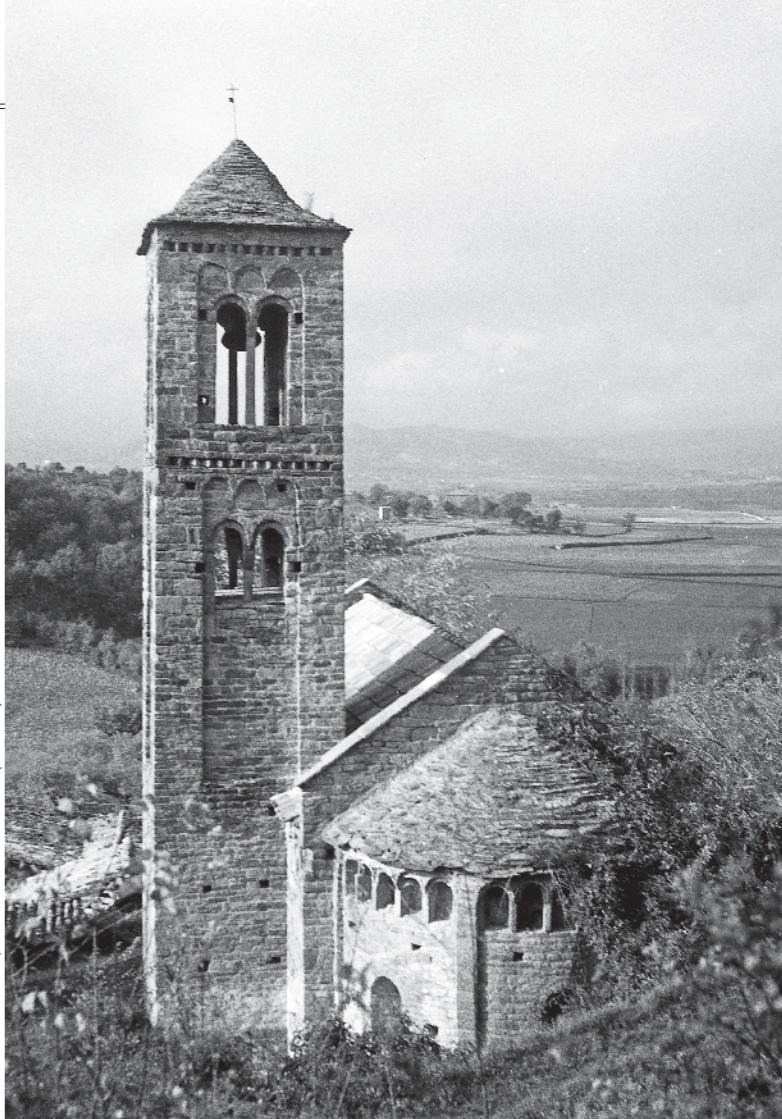
coses com els paratges, les persones, la indumentària de cada època, el context històric, etcètera. Cada imatge té un valor i un sentit únic i individual per a cada mirada.

Com a llibreter de vell, manlleuenc i establert a la llibreria des del 1990, sé i m'adono que no només interessien els textos i els llibres per la literatura, ni la documentació per si mateixa, sinó que la part visual complementa molt positivament la nostra història i el nostre passat. Bé que diuen que una imatge val més que mil paraules. Doncs en aquest llibre, amb gran quantitat d'imatges del passat de la nostra comarca, sovint ens sobren les paraules per tal d'identificar llocs i paratges avui perduts o canviats i, per molts espectadors, potser desconeguts o oblidats. En

aquest segon cas, el text i la informació escrita esdevé imprescindible per conèixer i identificar cada poble, paratge i indret.

La professió de llibreter ens fa ser servidors de savis, ja que ens cal saber una mica de tot o, si més no, saber on trobar el que interessa, saber de què estem parlant i conèixer què és el que l'espectador valora. La sensibilitat per conèixer i saber és l'arrel de tota formació humana. Si en l'educació de les persones poséssim èmfasi en l'estètica i la sensibilitat i ens forméssim per valorar, aprendre i cercar les coses, ens convertiríem en conreadors del nostre passat. I això ens ajudaria a no perdre la nostra història.

Gràcies a aquests llibres en què la imatge és l'essència i el fil conductor de la història, podem observar i trobar allò que cada fotografia ens explica.

Introducció

OSONA, TERRA DE CONTRASTOS

Cristina Masramon Martín, historiadora

La comarca d'Osona, amb més de cinquanta municipis agrupats en la depressió Central Catalana, és una comarca rica en molts sentits. Amb una extensió de 1.263,8 km² i una població de més de 130.000 habitants, compta amb un bell i variat paisatge. Es troba envoltada per les comarques del Ripollès, la Garrotxa, el Berguedà, el Moianès, el Bages, la Selva i el Vallès Oriental. A Osona es diferencia un territori amb personalitat i identitat pròpia, el Lluçanès, i altres que enriqueixen el conjunt comarcal, com el Bisaura, la Vall del Ges, la plana de Vic, el Voltreganès, les Guilleries-Montseny i el Collsacabra. Aquesta

idea ja la defensaven les paraules de Jacint Verdaguer quan ens situen aquesta riquesa territorial de contrastos. Un fragment del poema «La plana de Vic» mostra l'enyorança vers tota la diversitat territorial que ens ofereix la comarca d'Osona: «[...] Com deu alçar Casserres sa bizantina torra per veure Saladeures i el vell cloquer de Vic! Lo Ter que envers Girona marradejant s'escorre se'n porta gaires pedres del seu mural antic? Castells de Sabassona, d'Orís i de Centelles, gegants d'altres centúries, encara alçau lo front? Podré tornar a veure-us, masies i capelles d'on raja amb l'amor patri fe com d'una font? [...]»

La riquesa històrica avui es tradueix en els més de noranta edificis d'art romànic conservats que fan de la

AUTORIA DESCONEGUDA / RAMON BATLLES

POBLES I NUCLIS RURALS

A la primera pàgina, imatge de Seva amb un ramat pasturant a principis de segle xx. Al fons, el campanar de l'església parroquial de Santa Maria. La imatge següent és l'església de Sant Esteve de Tavèrnoles, entorn del 1920. Segueix una instantània del carrer Major de Tona, a principis del segle xx. A la imatge del costat, Sant Genís d'Orís. El municipi d'Orís el componen cinc nuclis: Can Branques, el Pelut, Saderra, la Mambra i la Parròquia de Sant Genís, una església documentada el 943. Posteriorment, entre el 1791 i el 1779, es va remodelar, però amb l'esclat de la Guerra del Francès les obres no es van finalitzar fins al 1821. És una obra dels Morató.

ROSSEND FLAQUER I BARRERA / AFCEC

comarca d'Osona una de les més riques de Catalunya pel que fa al patrimoni dels segles XI i XIII. La gastronomia també marca la identitat d'Osona. Una gastronomia presidida pels embotits derivats del porc, entre altres productes de la terra presents en els mercats setmanals de tots els pobles osonencs. La natura, els paisatges envoltats de muntanyes i els espais protegits com el Parc del Castell de Montesquiu, el Parc del Montseny, l'Espai Natural de les Guilleries-Savassona o el Cabrerès són espais suggeridors que conviden a endinsar-se en la seva màgia i descobrir-los de nou en cada visita. Pel que fa a les vies de comunicació entre els pobles, a partir de 1833 la xarxa de vies i camins de l'estat espanyol es modernitza i dona lloc a la xarxa terrestre de comunicacions que es concretarà a partir de 1761 amb un pla radial de carreteres reials. A Catalunya es prioritzà la definició física de les

vies i el 1834 es portà a terme la construcció de la carretera de Vic. Aquesta va ser la primera obra moderna de Catalunya quant a xarxes viàries.

Moltes d'aquestes vies, que posteriorment passaren a ser les principals carreteres de comunicació dels petits pobles aïllats, antigament tenien una marcada funció local o veïnal per a la comunicació entre els pobles propers. Anys més tard, el 1867, es va construir el camí entre la població de Roda de Ter i Tavèrnoles. De mica en mica, el territori va quedant consolidat amb els diferents itineraris antics. Un altre exemple és la carretera que unia els pobles de l'Esquirol i Tavertet. Aquesta carretera es va començar a traçar el 1920, però va quedar aturada al pla de can Codina. Després de moltes peticions, el 1962 es va acabar i va esdevenir gairebé el darrer poble de Catalunya en tenir una via de comunicació en bon estat.

AUTORIA DESCONEGUDA / ARXIU MUNICIPAL DE PERAFITA

OSONA, CAPITAL DE LA NATURA

Terra de masies, boscos i zones rurals

De manera general, la vida als pobles osonencs ha estat centrada en l'aprofitament dels recursos naturals. L'agricultura i la ramaderia han estat bàsics per a la subsistència de la seva gent. El bestiar boví i oví ha pasturat als prats de les zones rurals de la comarca en tots els temps passats i presents. D'aquesta pràctica se'n deriva que en moltes masies i cases pairals es construïssin pallisses i corrals per guardar l'aliment o el bestiar a l'hivern. El clima osonenc es troba marcat pel fred, la boira i el contrast estacional, un clima especial i singular, orgull osonenc. Al voltant de les cases de pagès, sempre envoltades d'arbres i vegetació, marquen la imatge del territori rural osonenc. En moltes d'aquestes cases encara s'hi conserven arbres centenaris, com per exemple al Cerdà de Centelles, a Trasserra de Tavertet o l'alzina centenària de Muntanyola. Aquests arbres han donat riquesa a la comarca. Les zones boscoses naturals i forestals han ofert la possibilitat de produir una font de riquesa i supervivència gràcies a la seva explotació. La llenya i la producció de carbó han fet aparèixer oficis com els carboners, que amb barraques temporals passaven llargues estones als boscos de les Guilleries. Alhora, han ofert la possibilitat d'especialitzar-se en el treball de la fusta com és el cas de la professionalització d'aquest ofici als pobles de la Vall del Ges.

AUTORIA DESCONEGUDA / Fons SEBASTIÀ ROMA RIUS

CONTRADA NATURAL

A la pàgina anterior, nucli rural de Perafita amb vistes al Pedraforca l'any 1959. En aquesta pàgina, Sant Bartomeu del Grau l'any 1935. Ambdues imatges són de la subcomarca del Lluçanès i mostren l'entorn rural de la zona. Moltes vegades ha estat definit com una contrada natural entre la plana de Vic i el Berguedà.

NATURA I FILATURA

En aquesta pàgina, antiga colònia tèxtil de Borgonyà, al municipi de Sant Vicenç de Torelló, a la dècada dels cinquanta. El 1890 l'empresa Fabra i Coats va aprofitar aquest emplaçament al costat del riu Ter per construir l'empresa de capital català i escocès. A la imatge es reconeixen els habitatges unifamiliars al costat de l'església.

AUTORIA DESCONEGUDA / MUSEU DEL TER - Fons MARIA FONT GIRVENT

